

Valja po pošti:
 Za celo leto naprej... 50—
 Za eno leto... 45—
 Za šest mesecev... 35—
 Za tri mesece... 30—
V Ljubljani na dom:
 Za celo leto naprej... 50—
 Za eno leto... 45—
 Za šest mesecev... 35—
 Za tri mesece... 30—
Sobotna izdaja:
 Za celo leto... 10—
 Za šest mesecev... 12—
 Za tri mesece... 15—

SLOVENE

Inserati:
 Knjstolpna petstvirna (30 mm široka in 3 mm visoka ali aje prostor)
 za enkrat... po 50 v
 za dva- in večkrat... 45—
 pri večjih naročilih primeren popust po dogovoru.
 Ob sobotah dvojni tarif.
Poslano:
 Knjstolpna petstvirna K 1—
 Izhaja vsak dan izvenoma ne delje in praznike, ob 2. uri pop.
 Redna letna priloga vzani red

Uredništvo je v Kopitarjevi ulici št. 6/III.
 Rokopisi se ne vračajo; nefrankirana pisma se ne sprejemajo. — Uredniškega telefona št. 50.

Političen list za slovenski narod.

Upravištvo je v Kopitarjevi ulici št. 6. — Redna poštna hranilnica avstrijske št. 24.797, ograde 26.511, oom.-hara, št. 7562. — Upraviškega telefona št. 50.

Knez miru.

V času sovraštva proti vsem resničnim povzročiteljem in sokrivcem svetovnega gorja, v času nervoznega in radikalnega iskanja resničnih, pa tudi po sovraštvu znamenovitih pospeševalcev vojske, je posebno potrebno tudi, da iščemo in se spominjamo z iskreno hvaležnostjo vseh, ki so res nesebično lajšali vojno gorje, ki so posvetili tudi vse svoje moči delu, da nehajo dnevi trpljenja. Ob spominu nanje se bo duša blažila in polnila tudi z ljubeznijo.

Spominimo se posebno enega, čegar ime se zadnji čas malo sliši, ki je pa v tej svetovni vojski gotovo zaslužil ime — knez miru. Imena Benedikta XV. nepristranska zgodovina vojske in miru ne bo prezrla, ampak ga postavila gotovo v prvo vrsto onih, ki so se nesebično trudili, da zasije svetu zarja miru, sonce novega življenja.

Papeštvo je v svetovni vojski ostalo čisto, beli talar ni omadeževan z nobeno kapljico krvi niti sebičnosti ali pristranosti. Par dni po prvi vojni napovedi 1914. leta je Pij X. dvignil svoj glas, s preroško grozo je gledal razdejanje in sovraštvo svetovnega krvoprelitja. Opominjal je k molitvi, rotli k miru. Prve besede, ki jih je izpregovoril Benedikt XV., so bile polne žalosti nad grozotami vojske, polne prošnje za mir. Zavedel se je od prvega začetka vladanja, da je Kristusov namestnik, oče vseh katoličanov, ki pa z nepristransko ljubeznijo skrbi tudi za vse druge ljudi. Zgodovinar, ki študira vse nagovore, poslanice in okrožnice Benedikta XV. v svetovni vojski in motri njegovo dejansko delo, lahko ugotovi popolno nepristransko skrb papeža za vse narode. Lahko ugotovi, da so bile tožbe o pristranosti papeža neutemeljene. Na obeh straneh so se čule. Porrojene so bile deloma iz želja, da bi stopil na eno stran, deloma iz sovraštva in mrznje proti njemu. A ostal je nevtralen, ker ni mislil na zmago, ampak samo na mir, ker ni zasledoval političnih ciljev, ampak je čutil s trpečimi narodi, ki so vsi brez izjeme hrepeli po miru. Ne pozabimo, da je bil on tisti, ki je mislil na invalide vseh narodnosti, na ranjence, ujetnike. Posredoval je za interniranje, po krivici in vojni psihozi preganjane.

Z neustrašenostjo je naslovil na vladarje in voditelje narodov besede najglobkejše resne, govoril jim o njihovih dolžnostih do narodov, ki jih vladajo, naj se spomnijo, da je blagor človeštva cilj držav. Spomnil jih je, da naj z mirnimi sredstvi uravnavajo spore.

Posredoval je za pravice zatiranih na-

rodov, zavzel se za pravično rešitev narodnih vprašanj. Narodi ne umrjo!

Izdelal je temeljne točke za dogovor med državami. Na njihovi podlagi bi bil mogoč trajen in pravičen mir, mir, ki bi ne zapustil v srcih narodov pridušenega gneva, da bi ob času, ko bi se čutil dovolj močnega, zopet butnil na dan in zahlepel divje po krvi sosednega naroda.

Le mir, osnovan na ljubezni do človeštva in narodov, na popolni mednarodni in socialni pravičnosti, more biti trajen. Tega pričakujemo — tega hočemo. Za tega je delal Benedikt XV. s svojo veljavo in močjo.

Pozdravljen na praznik božjega miru — knez miru!
 I. F.

Srednja šola v Jugoslaviji.

(Dr. K. Ozvald.)

Neskončna ljubezen naših najboljših mož dograjuje brod, ki ga čakajo silne naloge. »Jugoslavija« bo mu ponosno ime in Bog daj, da kmalu zaplove po valovju s a m o s t o j n e g a življenja jugoslovanskega: političnega, kulturnega, gospodarskega, socialnega... Dejanja lačna mladina hlastno in skoraj bi rekel zavidajoč sledi kretanjem izkušenih mojstrov ter si poji dušo ob dogajanja polnem velikem momentu. »Zdaj zvezde ugodne vladajo«, pa upajmo, da bo semenu naše bodočnosti kmalu sledil bujen cvet in bogat plod.

Plovne svojega broda v sedanji generaciji nimamo kdovekaj v oblasti. Kako bo zmagoval težkoče razburkanega valovja in spel proti svojim ciljem, to v prvi vrsti zavis od zmoglosti tistih, ki bodo stali na poveljniškem mostu in pri krmilu, pa od njihovih pomagačev. Ti morajo, to se tukaj pravi: njihov način hotenja ciljev, presojanja danih položajev in ocenjevanja stvari pa — s o t o, k a r s o. Z njihovim »danes« je tudi določen naš »jutri« v bližnji bodočnosti.

Vse drugačna dinamika sil pa kuje usodo Jugoslavije v drugem, tretjem... pokolenju. In odgovor na vprašanje, ali bo Jugoslavija tekem generacij procvitala in se razmahnila ali pa hiralna in propadla, ta odgovor slove: K a k o r h o č e t e l ! Hotenje teh in teh ciljev iz daljše in daljnje bodočnosti bodi vam ukaz za tako in tako ravnanje d a n e s, tako uči Nietzsche. V a m, to je tistim, ki jim je tako ali tako izročena vzgoja mladine: kulturnemu politiku, domu, šoli, cerkvi, družbi... Kaj bodo namreč zanamci v prihodnjem ko-

lenu in dalje smatrali za hotenje vredno in pa ali bodo imeli za dosego svojih ciljev neizprosno potrebnih telesnih, duševnih, moralnih sil, to je zavisno od vzgoje, kakršne sta danes deležna ne samo dečko in dekle na šolski klopi in pozneje, ko stopata v »službo« življenja, ampak tudi otrok doma, predno je prestopil šolski prag, da i — »rod, ki še rojen ni«!

Kdo vsebuje več vzgojnih sil: dom, šola, cerkev, javno življenje...? To je brez dvoma zanimivo vprašanje. Toda nad teoretično zanimivostjo stoji v življenju praktična istinitost. In če nočemo izgubiti trdnih tal izpod nog, moramo priznati dejstvo, ki ga je ustvaril socialni razvoj, — da je pripravljanje mladega človeka na življenje v glavnem danes poverjeno šoli v raznih oblikah. In tudi to dejstvo je treba kratkomalo vzeti na znanje, da pot do vodilnih poklicev v današnjem življenju, kjer je »delovni material« skoraj izključno le človek, odpira — srednja šola, v prvi vrsti gimnazija. Vprašanje, s kakim pravom, bi kajpada zopet bilo zanimivo vprašanje zase!

Tukaj jemljem le srednjo šoto v pretes, vprašajoč, ali tisto kulturno sredstvo, ki se imenuje srednja šola, v sedanji obliki ustreza bodočim kulturnim namenom, ki so nam pač vsem kot vzor pred očmi, to je: večji kulturi, rasli kulture (intelektualne in moralne, socialne, gospodarske, politične...) ali pa bo večje življenje tudi od sedanjega ustroja srednje šole zahtevalo prerodenja?

Kdor hoče tukaj jasnosti, ta ne more mimo vprašanja: Kaj bodi glavna naloga srednji šoli? Ali ji je res le namen, učencem privsatiati to in ono znanje, kar se danes smatra za nekaj samoposebi umljivega? Pogledimo! Znanje v službi življenja ni nič drugega, nego orodje, ki na tem ali onem poprišču dejstvujoci človek seže v takih položajih po njem, kjer sama moč telesnih organov in pa zgolj telesni instinkt ni v stanu, premagati težkoč, ko hočeš doseči ta ali oni smoter. Namesto orodje bi se dalo še celo reči orožje, saj mora znanje čestokrat priskočiti na pomoč, kadar nam je do tega, da »premagamo« protivnika, »sovražnika«: mislečega človeka ali upirajočo se prirodo.

Z orodjem in kaj šele z orožjem pa se ima stvar tako-le: Prav tako važen, če ne važnejši zahtevek, nego komu dati nož, razstrelivno snov, ta ali oni stroj... za porabo v roke, je zahtevek, da si je ta človek prej pridobil zanesljive razsodnosti, k a k o in zlasti še, k d a j naj rabi te reči. Kdo bi o tem dvomil!

In nič drugega ni to z znanjem, ki vedno glasneje in že hreščeče slišimo o njem, da je — »moč«. Komu stlačiti v glavo bore nekaj tega ali onega znanja, in kdovekak uspeh. Nekoliko večji pa tudi težje dosegljiv je cilj, da bi tvoj učenec znanje, ki si mu ga prisvojil, tudi v istini r a b i l in pa tako rabil, kakor treba, kadar to zahteva ta ali oni življenjski položaj. Velik umetnik pa se mi zdi on, ki je znal v duševnosti učenca ustvariti brzdo, ki bo avtomatično in zanesljivo preprečevala, da ta ne bo nikoli pridobljenega znanja rabil v zgolj samopasne namene, morda celo »um tierischer als jedes Tier zu sein«. Ameriški pedagog Parker globokoumno pravi, da je učitelj, ki samo znanje vtepa, le rokodelc, učitelj, ki tudi vzgaja z n a — č a j, pa da je — umetnik.

Značaj!

V prelepi svoji knjigi »Erziehung und Selbsterziehung« opozarja Foerster na to, da je značaj v ožjem smislu besede sestavlj iz dveh komponent: moške in ženske. Že stari kitajski modrijan Laotse, da uči, da je vir življenja človeštvu v tem, se zavedati svoje močlasti in si ohraniti to, kar vsak človek vsebuje ženskega.

Moški element značaja se očituje v tem, da v svojem dejanju in nehanju vselej in povsod hrani svojo nedotakljivo samostojnost pa nepodkupljivo stanovitnost in doslednost proti svetu in ljudem, proti vnanjim vtiskom življenja in »usode« in prav tako proti samemu sebi, to je: temu ali onemu stanju svojega telesa pa potrebam lastnega organizma. »Dokler nas vodijo vnanje stvari, nimamo moči, jim dati to ali ono obliko.« Ta tvorni element značaja pa da le-tistemu ves register svojih čudodelnih — nra- v n i h — sil na razpolago, ki je šel pošteno vase, to je v kraljestvo našega duha, ter na tej poti proniknil do duhovnih temeljev življenja, do tje kaj, kjer raste možko, neomajno prepričanje, ki bodi zadnji nagib našemu hotenju, dejanju in nehanju. In tvornega elementa te vrste bo nam kmalu treba kakor ribi vode. »Čim trdnjša naj prej ali slej postane zajednica, tem bolj moramo posameznika občuvati, da ne postane zgolj orodje svojih tovarišev, brez lastne volje in samo refleks družabne sosesčine, temveč da bo kot samostojna moč posezal v socialno življenje.«

Samo možka energija, ki ji je vselej lastni jaz vokal njenega bitja in žitja, pa ni kos nalogam družabne kulture na višji stopnji; vzemimo katerokoli višjo vrsto življenjske ali delovne zajednice, nobeni ni

LISTEK.

Nocoj je tista noč.

Tista davna noč, ki vsako leto enkrat zažari nad nami kakor vseobsežen, vsepronicač meteor.

Tista lepa noč, v kateri zahrepeni srce po čudežni Zvezdi, ki je vstala daleč na Jutrovem zorne mladosti, pa je izgnila nekje v puščavi; ali spet se mora prikazati, da bo vodila dušo v mesto milosti in miru.

Tista sveta noč, ko krene potnik s široke ceste na ozko in strmo pot in zazdi se mu tako domača. Ali se ne poznajo v njej še vsi sledovi detinskih stopinj?

Tista topla noč, ki jo obsevajo čarobne luči s toliko toploto in iskrenostjo, da se koleno nehote skloni pred jasli in ustne nevede šepetajo apostolovo besedo s Taborke gore: Tukaj nam je dobro biti!

Tista čudežna noč, ko se srebrni glasovi utrgajo z visokih lin in kakor snežno ivje obvisi in obstane na drevesih, da je vsa šuma očarana dvorana, kjer je ravnokar izzvenel mogočne himne zadnji glas.

Tista nedolžna noč, ki z rosnimi rokami očisti vse domove, doz jasni okni zro v daljavo kakor deca z velikimi, nebeskimi očmi.

Tista angelska noč, ko se materi v sanjah prikaže nepozabni ljubljencek; pod božičnim drevescem se igra dete s sladkimi srci, in največje srce nosi k ustom, ali to je pregrenko — materino.

Tista zlata noč, s katero se pogrezne duša v globoko morje zamaknjenja in kadar se zopet dvigne, potegne za seboj domotožja težek zaklad.

Tista slovesna noč, ko orgle na koru izpregovore z nadangelskim češčenjem, da vsa cerkev premišlja: odkod bi bilo to pozdravljenje.

Tista globoka noč, v katero zagrebe duša vso dolgost nešteti ur, ki se sicer nikoli ne ustavijo, ker je njih nihalo križ, ki ne pozna miru.

Tista tiha noč, ko se zapuščena sirota spominja svojih pokojnih, ki ji niso nikoli tako blizu in obenem tako daleč kakor nocoj, zakaj povsod srečava mnogo src, a nikjer nobenega srca

Tista skrivnostna noč, ki jo duša na tujem pričakuje z veseljem pričakovanjem, ali kadar pride tista noč, postane tujina šele tedaj — prava tujina.

Tista čudotvorna noč, ko se lev spreha za jagneti in volk vasuje med ovci in vsak vrt dehti po lilijah in vsak gaj po svežih oljках.

Tista blažena noč, o kateri pravijo, da se tedaj celo valovi v reki prijateljsko objemajo, pozabijo na medsebojno tožoto in izo in šume pokoino pesem.

Tista preroška noč: če pogledaš o polnoči v naše velike vode, videl boš domovine prihodnost in usodo — žalosten ali vesel obraz.

Brafje: B r a t j e ob Soči, Dravi in Savi, pogledite vanjo z velikim upom!

Nocoj je tista noč!

Silvin Sardenko.

Dr. Krek v Avguštimeju.

V poletju leta 1890. je bival na Kranjskem nekaj tednov sedanji profesor bogoslovja v Kraljevem gradu g. dr. Gustav Domabyl. Povabil ga je bil dr. Krek. Dr. Domabyl se je takrat udeležil nove maše p. Karla Kemperleta v Škofji Loki, ki me je tudi opozoril na ta vir za Krekovo biografijo. G. profesor je ustregel zelo ljubeznivo moji prošnji, naj opiše svoje spomine na Kreka iz dobe skupnega študiranja v Avguštimeju, v obširnem, zanimivem pismu, ki ga objavim tu v prevodu; izpuštil sem samo par malenkosti osebnega značaja, ki niso s Krekom v zvezi. Tu vidimo sliko Krekovo, kakršna je nastala v opazovalcu pred kakimi pičlimi 30 leti in kakršna je ostala v glavnem neizpremenjena tudi pozneje. Tudi tam, kjer se ta ali oni ne bo strinjal s pisateljem, je zanimivo slišati Krekovega prijatelja, ki je živel ločeno od nas in ki mu slike iz l. 1888. do 1891. niso kalili poznejši dogodki. Pismo se glasi — o-le:

Z resničnim veseljem primem za pos.

da Vam sporočim nekatere stvari o svojem srčno ljubljenem tovarišu in prijatelju dr. Kreku in o najinem skupnem bivanju v dunajskem Avguštimeju. Že pred enim letom sem priobčil nekatere spomine ob priliki njegove smrti v praškem »Čechu«, št. 284 z dne 17. oktobra. Vašemu namenu bi utegnili služiti naslednji podatki.

Skupaj s Krekom sem bil v Avguštimeju od oktobra 1888 do marca 1890. Bliže sem se seznanil z njim v našem Slovanskem klubu. Kaj je bil pravzaprav ta klub? Razen popoldanskih ur, določenih za izprehod, smo imeli v Avguštimeju ves dan prav dovolj posla s študijem; v času med skupno večerjo in večerno molitvijo — približno 35 minut — pa je bila »urica za razgovor«. Duhovniki iz zavoda so imeli navado, da so se v ta namen zbrali po naročni pripadnosti v sobi kakega tovariša. Tako smo se zbirali tudi vsi Slovani vsak dan pri tovarišu — in ta sestanek se je imenoval Slovanski klub; v njem so se zbirali vsi Slovani brez razlike: Hrvatje, Slovenci, Čehi, Poljaki in Rusini; Slovaki so se nahajali sicer tudi semtertja v zavodu, a so se izdajali vedno za pristne Madžare. V našem klubu so hospitalirali tudi Italijani, tako sedanji stolni škof gorški Faldutti in sedanji poreški škof Pederzoli. Večkrat je prišel k nam tudi rumunski tovariš z Erdejsega, če mu ni bilo v ogrskem klubu dobro pri srcu. (V »Slovanskem klubu« so se zbirale toraj »se narodnosti razen Nemcev in Madžar-

